ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗРЫН ХАРЬЯА
ХОВД АЙМАГ ДАХЬ ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН АУДИТ

Дарви сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн аудитын тайлан

Аудитын код: ХОА-2022/04/НА-СТА-ТТЗ

Цахим хуудас: www.audit.mn Ховд хот 2023 он	Ховд аймаг дахь Төрийн аудитын газрын дарга, Тэргүүлэх аудитор: Х.Болдбаатар Цахим хаяг: Boldbaatar.Kh @audit.gov.mn Аудитын менежер: А.Цэцэгсүрэн Утас:70432545 Цахим хаяг: tsetsegsuren.a@audit.gov.mn Ахлах аудитор: Д.Эрдэнэцэцэг Erdenetsetsegd@audit.gov.mn Утас: 70432545 Цахим хаяг: Khovd@audit.gov.mn

Энэхүү аудитын тайлантай холбоотой нэмэлт мэдээллийг дээрх хаягаар авна уу.

АГУУЛГА

1.**ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ДҮГНЭЛТ**.....3
2.АУДИТ ХИЙСЭН САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАН, ТӨСВИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛ.....5
2.1 Аудит хийсэн нэгтгэсэн санхүүгийн байдлын тайлан (мянган төгрөг).....5
2.2 Аудит хийсэн нэгтгэсэн санхүүгийн үр дүнгийн тайлан (мянган төгрөг.....6
2.3 Аудит хийсэн нэгтгэсэн мөнгөн гүйлгээний тайлан (төгрөгөөр).....9
2.4 Аудит хийсэн цэвэр хөрөнгө/өмчийн өөрчлөлтийн тайлан (төгрөгөөр).....12
2.5 Аудит хийсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан (төгрөгөөр).....13
2.6 Аудит хийсэн нэмэлт төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан (төгрөгөөр).....15
3. **САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА**.....16
3.1 Байгууллага, түүний үйл ажиллагаа.....16
3.3 Санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлал.....17
3.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлого, толилуулгад гарсан өөрчлөлтүүд.....17
3.5 Төсвийн төлөвлөлт, гүйцэтгэл, нэмэлт төсөв.....20
4. **АУДИТЫН ТАЙЛАН**.....22
4.1 Ерөнхий зүйл.....22
4.2 Материаллаг байдал.....22
4.3 Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилт.....23
4.4.1 Шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилт.....23
5. **АУДИТЫН ИЛРҮҮЛЭЛТ**.....24
6. **АУДИТААР ИЛЭРСЭН БУРУУ ИЛЭРХИЙЛЛИЙН НЭГТГЭЛ**.....27

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ

УСНББОУС	Улсын Секторын Нягтлан Бодох Бүртгэлийн Олон Улсын Стандарт
АДБОУС	Аудитын Дээд Байгууллагын Олон Улсын Стандарт
ӨХЗ	Өмч хамгаалах зөвлөл
ЗДТГ	Засаг даргын тамгын газар
ОНӨААТҮГ	Орон нутгийн өмчит аж ахуйн тооцоот үйлдвэрийн газар
ИТХ	Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал
ЗДНХ	Засаг даргын нөөц хөрөнгө
ОНХС	Орон нутгийн хөгжлийн сан
ГХУСЗЗ	Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх салбар зөвлөл
ХХС	Хоршоо хөгжүүлэх сан

1.ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ДҮГНЭЛТ

ХОВД АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР
84000 Цамбагарав баг, Жаргалант сум, Ховд
Утас: 976-70433061, Факс: 976-70433061
E-mail: khovd@audit.gov.mn

2023. 03. 25 № 02/123.
танай ______________-ны №________________-т

ДАРВИ СУМЫН ЗАСАГ
ДАРГА О.ГАНЦООЖ
ТАНАА

Хязгаарлалттай дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.1, 8 дугаар зүйлийн 8.1, Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.9.2-д заасны дагуу Дарви сумын ТТЗ-ийн 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх санхүүгийн байдал, санхүүгийн үр дүн, цэвэр хөрөнгө/өмчийн өөрчлөлт, мөнгөн гүйлгээний тайлан, тодруулгууд болон төсвийн гүйцэтгэлд аудит хийлээ.

Дарви сумын ТТЗ-ийн 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийг Төсвийн тухай хууль, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хууль, Улсын секторын нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартад нийцүүлэн бүх материаллаг зүйлсийн хувьд үнэн зөв толилуулсан байна.

Дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага аудит хийхдээ Аудитын дээд байгууллагын олон улсын стандарт, түүнд нийцүүлэн Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын баталсан журам, зааврын дагуу гүйцэтгэж, аудит хийгдэх байгууллагаас хараат бус, аудиторын ёс зүйн үүрэг хариуцлагыг биелүүлж ажилласан. Бидний цуглуулсан хангалттай бөгөөд зохистой аудитын нотолгоо нь дүгнэлт өгөх үндэслэл болно.

Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгө оруулалтын зардлын зарцуулалтад дотоод хяналт хэрэгжүүлээгүй, хөрөнгийн тооллого хийгээгүй, хөрөнгө орлого аваагүй, хөрөнгийн бүртгэл ашиглалт, хамгаалалт хангалтгүй, өмнөх оны өгсөн зөвлөмжийн хэрэгжүүлж ажиллаагүй, жолоочийн тооцоо бодож замын хуудас баталгаажуулаагүй, төсвөөс үр ашиггүй тэвчиж болох зардлуудад хөрөнгө гаргасан, хоршоо хөгжүүлэх сангийн зээлийн эргэн төлөлт хангалтгүй зэрэг 612.4 сая төгрөгийн зөрчлүүд нь Төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.4.8-д "төсвийг зохистой удирдаж авлага, өр төлбөр үүсгэхгүй байх", Төсвийн тухай хуулийн 6-р зүйлийн 6.4.1-д "төсвийг үр ашигтай, хэмнэлттэй байхаар төлөвлөж, зарцуулах", 16-р зүйлийн 16.5.6-д "дотоод аудитын үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх", Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 18-р зүйлийн 18.1-д "Нягтлан бодох бүртгэлийг удирдан зохион байгуулах үүргийг аж ахуй нэгж байгууллагын гүйцэтгэх удирдлага хүлээнэ" гэсэн заалтуудтай тус тус нийцээгүй, “Тохиолдсон байх”, “Иж бүрэн байх”, “Нийцсэн бөгөөд зохистой байх”, “Үнэлгээ ба хуваарилалт” батламж мэдэгдлийг хангахгүй байна.

Асуудлыг онцолсон хэсэг

Төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2022 оны нэгтгэсэн санхүүгийн тайланд аудит хийхэд 2017 онд Виктор 410 комбайныг тариаланчдыг дэмжих зорилгоор Ди Би Эм лизинг ХХК-аас санхүүгийн дамжуулах түрээсийн гурван талт гэрээгээр худалдан авсан 374.5 сая төгрөгийн анхны өртөг бүхий комбайныг данс бүртгэлд хөрөнгө болон өр төлбөрөөр тусгаагүй байтлаа 2020-2021 онд 255.1 сая төгрөгийг сумын орон нутгийн хөгжлийн сан, Хөшөөт хөгжил сангийн эх үүсвэрээс төлбөр барагдуулсан боловч өнөөдрийг хүртэл НББ-ийн холбогдох бүртгэл тооцоо хийгээгүй, түүнчлэн комбайн ашиглалтын үйл ажиллагаанд зарцуулж буй хөрөнгө, бүрдүүлж буй орлогын бүртгэл тооцоолold хяналт хэрэгжүүлээгүй хөрөнгө бодитоор оршин байхгүй байна

0210201[illegible]

Аудитын гол асуудал

АДБОУС 2701.8-д тодорхойлсон тайлант үеийн санхүүгийн тайлангийн аудитад үлэмж нөлөө үзүүлэх ажил гүйлгээ нь өмнөх онуудад төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн нэгтгэсэн тайланд нэгтгэгддэг байсан Ерөнхий боловсролын сургууль, Хүүхдийн цэцэрлэг, Эрүүл мэндийн төв, Соёлын төвийн санхүүгийн тайлангийн тогтмол зардлаас бусад үзүүлэлтүүд системийн дээд байгууллагын тайланд нэгтгэгдэх бодлогын өөрчлөлт бий болсонтой холбоотойгоор эдийн засгийн гол үзүүлэлтүүдэд нөлөөлөл бүхий өөрчлөлтүүд орсон байна.

Бусад асуудлын хэсэг

Тайлант онд гэр хорооллын гэрэлтүүлгийн ажил 95.0 сая төгрөг, арьс шир боловсруулах цех байгуулах 150.0 сая, жижиг дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих барилгын их засвар 197.0 сая, Эрүүл мэндийн төвийн барилгын их засвар 250.0 сая, биеийн тамирын талбай байгуулах 102.0 сая, наадмын талбайн шинэчлэлт барилга байгууламж барих 610,0 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтыг орон нутгийн хөгжлийн сан болон Хөшөөт хөгжил сангийн хөрөнгөөр хийсэн нь нийтийн эрх ашигт нийцсэн үр дүнтэй ажил болсон байна.

Санхүүгийн тайланд төсвийн захирагчийн хүлээх үүрэг, хариуцлага

Төсвийн захирагч санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийг Төсвийн тухай хууль, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хууль, Улсын секторын нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартын дагуу үнэн зөв бэлтгэж толилуулах үүрэгтэй.

Санхүүгийн тайланг залилан эсвэл алдааны улмаас үүсэх материаллаг буруу илэрхийлэлгүй бэлтгэхэд шаардлагатай гэж үзсэн дотоод хяналтыг тодорхойлж, хэрэгжүүлэх үүрэг хариуцлага хүлээнэ.

Төрийн аудитын байгууллагын үүрэг, хариуцлага

Төрийн аудитын байгууллага залилан эсвэл алдааны улмаас үүсэх материаллаг буруу илэрхийллээс санхүүгийн тайлан бүхэлдээ ангид эсэх талаарх үндэслэлтэй баталгаажуулалт олж авах, дүгнэлт, зөвлөмж бүхий аудитын тайлан гаргах зорилготой.

Үндэслэлтэй баталгаажуулалт нь дээд түвшнийх боловч үнэмлэхүй түвшний баталгаажуулалт биш бөгөөд АДБОУС-ын дагуу хийсэн аудитаар бүх материаллаг буруу илэрхийлэл бүрийг илрүүлнэ гэсэн баталгаа болохгүй юм.

Буруу илэрхийлэл нь залилан эсвэл алдаанаас үүсэж болох бөгөөд дангаараа эсвэл нийлээд уг санхүүгийн тайланд үндэслэн гарах хэрэглэгчдийн эдийн засгийн шийдвэрт нөлөөлөх үндэслэлтэй байвал материаллаг гэж үздэг.

ХҮНДЭТГЭСЭН: ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР: Х.БОЛДБААТАР

2.АУДИТ ХИЙСЭН САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАН, ТӨСВИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛ

2.1 Аудит хийсэн санхүүгийн байдлын тайлан

/мянган төгрөгөөр/

Код:	Тайлангийн үзүүлэлт	2021оны 12-р сарын 31	2022 оны 12-р сарын 31
1	**ЭРГЭЛТИЙН ХӨРӨНГИЙН ДҮН**	2,715,878.10	2,299,718.80
31	**МӨНГӨН ХӨРӨНГӨ**	1,495,127.50	1,495,823.60
33	АВЛАГА	840,290.20	733,516.60
34	УРЬДЧИЛГАА	13,330.00	-
35	БАРАА МАТЕРИАЛ	367,130.30	70,378.60
2	**ЭРГЭЛТИЙН БУС ХӨРӨНГИЙН ДҮН**	7,497,885.80	2,575,933.00
39	**ҮНДСЭН ХӨРӨНГӨ**	7,497,885.80	2,575,933.00
39200	Биет хөрөнгө	7,361,576.80	2,544,058.00
39300	Биет бус хөрөнгө	136,309.00	31,875.00
3	**НИЙТ ХӨРӨНГИЙН ДҮН III=I+II**	10,213,763.80	4,875,651.80
4	**НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР**	468,448.20	183,900.00
41	**БОГИНО ХУГАЦААТ ӨР ТӨЛБӨР**	468,448.20	183,900.00
41300	**Өглөг**	468,448.20	183,900.00
5	**ЦЭВЭР ХӨРӨНГӨ ӨМЧИЙН ДҮН**	9,745,315.60	4,691,751.80
51	**Засгийн газрын хувь оролцоо**	9,745,315.60	4,691,751.80
51100	Засгийн газрын оруулсан капитал	2,709,114.40	662,858.90
511002	Орон нутгийн төсвийн оруулсан хөрөнгө	2,709,114.40	662,858.90
51200	**Хуримтлагдсан үр дүн**	3,742,913.20	3,710,211.20
51300	Хөрөнгийн дахин үнэлгээний зөрүү	3,293,288.00	318,681.70
6	**ӨР ТӨЛБӨР, ЦЭВЭР ХӨРӨНГӨ ӨМЧИЙН ДҮН** VI=IV+V	10,213,763.80	4,875,651.80

2.2 **Аудит хийсэн санхүүгийн үр дүнгийн нэгтгэсэн тайлан**

/мянган.төгрөгөөр/

Код:	Тайлангийн үзүүлэлт	2021оны 12-р сарын 31	2022 оны 12-р сарын 31
I	**ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ОРЛОГЫН ДҮН (I)**	6,052,558.20	3,728,966.40
11	**ТАТВАРЫН ОРЛОГО**	163,056.10	1,309,952.30
110	Орлогын албан татвар	109,480.30	898,374.20
1100	Хувь хүний орлогын албан татвар	109,480.30	898,374.20
113	Хөрөнгийн албан татвар	41,734.80	42,337.50
118	Бусад татвар, төлбөр, хураамж	11,841.00	369,240.60
12	**ТАТВАРЫН БУС ОРЛОГО**	1,112,671.70	1,922,049.70
120	**Нийтлэг татварын бус орлого**	1,112,671.70	1,922,049.70
13	**ТУСЛАМЖ, САНХҮҮЖИЛТИЙН ОРЛОГО**	4,776,830.40	496,964.30
II	**ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЗАРДЛЫН ДҮН**	5,277,109.80	2,766,626.90
21	**УРСГАЛ ЗАРДАЛ**	5,277,109.80	2,766,626.90
210	**БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ**	4,426,802.70	2,516,530.10
2101	Цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил	1,697,886.80	363,844.60

2102	Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл	209,010.60	44,814.80
2103	Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	202,625.20	333,476.00
2104	Хангамж, бараа материалын зардал	1,549,775.80	1,368,946.60
2105	Нормативд зардал	176,241.00	306.10
2106	Эд хогшил, урсгал засварын зардал	17,373.70	4,734.50
2107	Томилолт, зочны зардал	3,446.80	5,242.40
2108	**Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж**	20,177.90	25,235.00
2109	**Бараа үйлчилгээний бусад зардал**	550,264.80	369,930.20
213	**УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ**	850,307.20	250,096.80
III	**ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ҮР ДҮН (III)=(I)**-(II)	775,448.30	962,339.40
V	**ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ БУС ЗАРДЛЫН ДҮН**	35,098.00	5,970,394.10
VI	**ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ НИЙТ ҮР ДҮН** (VI)=(III)+(IV)-(V)	740,350.30	(5,008,054.70)

2.3 **Аудит хийсэн мөнгөн гүйлгээний нэгтгэсэн тайлан**

/мянган.төгрөгөөр/

Код:	**Тайлангийн үзүүлэлт**	**2021оны 12-р сарын 31**	**2022 оны 12-р сарын 31**
I	**ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ОРЛОГЫН ДҮН** (I)	5,435,376.90	2,757,129.60
11	**ТАТВАРЫН ОРЛОГО**	163,056.10	1,309,952.30
110	**Орлогын албан татвар**	109,480.30	898,374.20
1100	Хувь хүний орлогын албан татвар	109,480.30	898,374.20
113	Хөрөнгийн албан татвар	41,734.80	42,337.50
118	Бусад татвар, төлбөр, хураамж	11,841.00	369,240.60
1180	Бусад нийтлэг төлбөр, хураамж	7,439.90	6,463.10
1181	Газрын төлбөр	717.80	359,767.50
1182	Байгалийн нөөц ашигласны төлбөр	3,683.30	3,010.00
12	**ТАТВАРЫН БУС ОРЛОГО**	483,170.60	984,342.70
120	**Нийтлэг татварын бус орлого**	483,170.60	984,342.70
13	ТУСЛАМЖ, САНХҮҮЖИЛТИЙН ОРЛОГО	4,789,150.20	462,834.60
II	**НИЙТ ЗАРЛАГА ба ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН**	3,542,323.50	1,375,992.20
21	**УРСГАЛ ЗАРДАЛ**	3,542,323.50	1,375,992.20
210	**БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ**	2,629,948.00	912,632.80
2101	Цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил	1,676,107.00	365,874.20
2102	Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл	227,770.30	44,823.60
2103	Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	202,871.70	333,452.60
2104	Хангамж, бараа материалын зардал	81,774.70	19,804.50

2105	Нормативд зардал	213,462.50	335.30
2106	Эд хогшил, урсгал засварын зардал	18,724.00	5,056.60
2107	Томилолт, зочны зардал	8,488.70	3,912.40
2108	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	28,507.80	26,377.30
2109	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	172,241.30	112,996.30
211	**ХҮҮ**	-	-
212	**ТАТААС**	-	-
213	**УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ**	912,375.50	463,359.40
III	**ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ (III)=(I)**-(II)	1,893,053.40	1,381,137.30
V	**ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН МӨНГӨН ЗАРДЛЫН ДҮН (V)**	1,465,300.30	1,290,545.30
22	**ХӨРӨНГИЙН ЗАРДАЛ**	1,465,300.30	1,290,545.30
2200	**Дотоод эх үүсвэрээр**	1,465,300.30	1,290,545.30
VI	**ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ (VI)=(IV)**-(V)	(1,465,300.30)	(1,290,545.30)
VII	**САНХҮҮГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭНИЙ ДҮН**	(29,200.00)	(89,896.00)
23	**ЭРГЭЖ ТӨЛӨГДӨХ ТӨЛБӨРИЙГ ХАССАН ЦЭВЭР ЗЭЭЛ**	29,200.00	89,896.00
VIII	**НИЙТ ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ** (VIII)=(III)+(VI)+(VII)	398,553.10	696.00
101	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл	1,096,574.40	1,495,127.50
20	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл	1,495,127.50	1,495,823.60

2.4 Аудит хийсэн өмчийн өөрчлөлтийн нэгтгэсэн тайлан

/мянган.төгрөгөөр/

Код:	Тайлангийн үзүүлэлт	Засгийн газрын хувь оролцооны нийт дүн	Нийт цэвэр хөрөнгө/өмч
1	**2020 оны 12-р сарын 31-нээрх үлдэгдэл**	8,801,797.00	8,801,797.00
2	Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын өөрчлөлт	204,500.20	204,500.20
3	Дахин илэрхийлсэн үлдэгдэл	9,006,297.10	9,006,297.10
4	Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний өсөлт бууралт	(1,331.80)	(1,331.80)
9	Тайлант үеийн үр дүн	740,350.30	740,350.30
10	**2021 оны 12-р сарын 31-нээрх үлдэгдэл**	9,745,315.60	9,745,315.60
11	**2022 оны 1-р сарын 1-нээрх үлдэгдэл**	9,745,315.60	9,745,315.60
12	Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын өөрчлөлт	(45,509.10)	(45,509.10)
13	**Дахин илэрхийлсэн үлдэгдэл**	9,699,806.50	9,699,806.50
19	Тайлант үеийн үр дүн	(5,008,054.70)	(5,008,054.70)
20	**2022 оны 12-р сарын 31-наарх үлдэгдэл**	4,691,751.80	4,691,751.80

2.5 Аудит хийсэн төсвийн гүйцэтгэлийн нэгтгэсэн тайлан

/мянган.төгрөгөөр

Код	Үзүүлэлт	Төлөвлөгөө	Төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан
II	**НИЙТ ЗАРЛАГА БА ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН**	2,849,730.30	2,425,620.56
21	**УРСГАЛ ЗАРДАЛ**	1,072,692.70	1,045,179.28
210	**БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ**	846,903.00	819,389.61
2101	**Цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил**	367,681.20	365,874.22
210101	Үндсэн цалин	250,907.60	249,271.75
210102	Нэмэгдэл	58,592.10	58,421.18
210104	Урамшуулал	10,354.40	10,354.20
210105	Гэрээт ажлын хөлс	47,827.10	47,827.10
2102	**Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл**	45,829.90	44,823.57
210201	Тэтгэврийн даатгал	31,252.90	30,568.68
210202	Тэтгэмжийн даатгал	3,475.50	3,423.02
210203	ҮОМШӨ-ний даатгал	3,012.40	2,919.84
210204	Ажилгүйдлийн даатгал	735.80	719.58
210205	Эрүүл мэндийн даатгал	7,353.30	7,192.44
2103	**Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал**	341,258.50	333,452.62
210301	Гэрэл, цахилгаан	20,053.90	20,768.46
210302	Түлш, халаалт	318,513.20	309,992.76
210303	Цэвэр, бохир ус	2,691.40	2,691.40
210304	Байрны түрээс	-	-
2104	**Хангамж, бараа материалын зардал**	19,571.70	19,571.70
210401	Бичиг хэрэг	1,740.20	1,740.20
210402	Тээвэр, шатахуун	14,318.70	14,318.70
210403	Шуудан, холбоо, интернэтийн төлбөр	3,512.80	3,512.80
2105	**Нормативд зардал**	335.30	335.30
210503	Нормын хувцас, зөөлөн эдлэл	335.30	335.30
2106	**Эд хогшил, урсгал засварын зардал**	5,104.00	5,056.60
210603	Хөдөлмөр хамгааллын хэрэглэл	167.00	167.00
210604	Урсгал засвар	4,937.00	4,889.60
2107	**Томилолт, зочны зардал**	3,912.40	3,912.40
210702	Дотоод албан томилолт	3,912.40	3,912.40
2108	**Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж**	43,194.10	26,347.30
210801	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн бусад нийтлэг ажил үйлчилгээний төлбөр хураамж	41,986.10	25,139.30
210802	Аудит, баталгаажуулалт, зэрэглэл тогтоох	330.00	330.00
210803	Даатгалын үйлчилгээ	145.00	145.00
210804	Тээврийн хэрэгслийн татвар	130.00	130.00
210805	Тээврийн хэрэгслийн оношилгоо	30.00	30.00
210806	Мэдээлэл, технологийн үйлчилгээ	450.00	450.00
210807	Газрын төлбөр	123.00	123.00
2109	**Бараа үйлчилгээний бусад зардал**	20,015.90	20,015.90
210901	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	19,665.90	19,665.90
210902	Хичээл үйлдвэрлэлийн дадлага хийх	350.00	350.00
213	**УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ**	225,789.70	225,789.67

2131	**Засгийн газрын урсгал шилжүүлэг**	212,721.10	212,721.07
213101	Засгийн газрын дотоод шилжүүлэг	212,721.10	212,721.07
213102	Засгийн газрын гадаад шилжүүлэг	-	-
2132	**Бусад урсгал шилжүүлэг**	13,068.60	13,068.60
213205	Төрөөс иргэдэд олгох тэтгэмж, урамшуулал	11,271.60	11,271.60
213209	Нэг удаагийн тэтгэмж, шагнал урамшуулал	1,797.00	1,797.00
22	**ХӨРӨНГИЙН ЗАРДАЛ**	1,696,037.60	1,290,545.28
220001	Барилга байгууламж	976,378.60	729,767.77
221001	Их засвар	520,000.00	278,672.31
222001	Тоног төхөөрөмж	37,000.00	107,662.20
223001	Бусад хөрөнгө	162,659.00	174,443.00
23	**ЭРГЭЖ ТӨЛӨГДӨХ ТӨЛБӨРИЙГ ХАССАН ЦЭВЭР ЗЭЭЛ**	81,000.00	89,896.00
230001	Эргэж төлөгдөх зээл	81,000.00	89,896.00
III	**ЗАРДЛЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХ ЭХ ҮҮСВЭР**	2,849,730.30	2,237,437.27
32	**ОРОН НУТГИЙН ТӨСВӨӨС САНХҮҮЖИХ**	1,280,795.00	1,253,094.61
320001	Орон нутгийн төсвөөс	914,366.60	886,666.21
320002	Орон нутгийн хөгжлийн сангаас санхүүжих	366,428.40	366,428.40
35	**ТӨСӨВТ БАЙГУУЛЛАГЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНААС**	1,568,935.30	984,342.66
350001	Үндсэн үйл ажиллагааны орлогоос санхүүжих	605.00	792.00
350002	Туслах үйл ажиллагааны орлогоос санхүүжих	487,020.50	983,550.66
350003	Урьд оны үлдэгдлээс санхүүжих	1,081,309.80	-
4	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл	-	1,455,727.56
5	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл	-	1,267,544.28

2.6 Аудит хийсэн нэмэлт төсвийн гүйцэтгэлийн нэгтгэсэн тайлан

/мянган.төгрөгөөр/

Код	Үзүүлэлт	2021оны 12-р сарын 31	2022 оны 12-р сарын 31
II	**НИЙТ ЗАРЛАГА БА ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН**	427,089.63	130,694.59
21	**УРСГАЛ ЗАРДАЛ**	388,502.33	130,694.59
210	**БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ**	304,335.10	93,243.19
2101	**Цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил**	7,247.63	-
210101	Үндсэн цалин	6,913.86	-
210102	Нэмэгдэл	333.77	-
2102	**Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл**	1,377.61	-
210201	Тэтгэврийн даатгал	1,377.61	-
2104	**Хангамж, бараа материалын зардал**	14,502.41	232.80
210401	Бичиг хэрэг	1,545.84	-
210402	Тээвэр, шатахуун	10,273.86	232.80
210403	Шуудан, холбоо, интернэтийн төлбөр	275.00	-
210405	Хог хаягдал зайлуулах, хортон мэрэгчдийн устгал, ариутгал	1,740.62	-

210406	Бага үнэтэй, түргэн элэгдэх, ахуйн эд зүйлс	667.10	-
2105	**Нормативд зардал**	124,323.00	-
210501	Эм, бэлдмэл, эмнэлгийн хэрэгсэл	104,768.00	-
210502	Хоол, хүнс	6,555.00	-
210503	Нормын хувцас, зөөлөн эдлэл	13,000.00	-
2106	**Эд хогшил, урсгал засварын зардал**	12,520.00	-
210601	Багаж, техник, хэрэгсэл	8,020.00	-
210604	Урсгал засвар	4,500.00	-
2108	**Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж**	8,972.23	30.00
210801	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн бусад нийтлэг ажил үйлчилгээний төлбөр хураамж	8,972.23	30.00
2109	**Бараа үйлчилгээний бусад зардал**	135,392.22	92,980.39
210901	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	135,128.22	92,980.39
210902	Хичээл үйлдвэрлэлийн дадлага хийх	264.00	-
213	**УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ**	84,167.23	37,451.40
2132	**Бусад урсгал шилжүүлэг**	50,037.49	-
213205	Төрөөс иргэдэд олгох тэтгэмж, урамшуулал	77.90	-
213208	Хөдөө орон нутагт тогтвор суурьшилтай ажилласан албан хаагчдад төрөөс үзүүлэх дэмжлэг	18,759.59	-
213209	Нэг удаагийн тэтгэмж, шагнал урамшуулал	31,200.00	-
2133	**Олгосон санхүүжилт, шилжүүлэг**	34,129.74	37,451.40
213503	Төсвийн захирагчдаас олгосон санхүүжилт, төвлөрүүлэх шилжүүлэг	-	158.67
213405	Орон нутгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагчдад олгох татаас, нэмэлт санхүүжилт төвлөрүүлэх шилжүүлэг	34,129.74	37,292.74
22	**ХӨРӨНГИЙН ЗАРДАЛ**	38,587.30	-
2200	**Дотоод эх үүсвэрээр**	38,587.30	-
225106	Биет ба биет бус хөрөнгө худалдан авсан зардал	38,587.30	-
I	**ЗАРДЛЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХ ЭХ ҮҮСВЭР**	427,248.30	130,535.92
1311	**Нэмэлт санхүүжилтийн орлого**	427,248.30	130,535.92
131101	Төрийн болон орон нутгийн өмчит бус этгээдээс авсан хандив, тусламж	17,100.00	-
131103	ЗГНХ,ЗДНХөрөнгө,түүнтэй адилтгах ангилагдаагүй нөөц хөрөнгөөс тухайн төсвийн захирагчид хуваарилсан хөрөнгө	54,984.26	69,580.00
131104	Дээд шатны төсвийн захирагчийн төсөвт тусгагдсан төсвөөс доод шатны төсвийн захирагчид хуваарилсан хөрөнгө	168,556.71	5,448.41
131105	Төсвийн байгууллагын үндсэн үйл ажиллагааны хүрээнд бий болсон нэмэлт орлого	46,862.33	55,507.52
131107	Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн нэмэлт орлого	139,745.00	-
III	**НИЙТ ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ (III)=(II)**-(I)	158.67	(158.67)
9	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл	-	158.67
10	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл	158.67	-

3. САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА

3.1 **Байгууллага, түүний үйл ажиллагаа**

Дарви сумын Засаг дарга нь Монгол улсын Үндсэн хууль болон УИХ, Засгийн газраас гарч буй хууль тогтоомжид нийцүүлэн “Орон нутгийн хөгжил дэвшилд манлайлагч байж мэдлэг чадварт суурилсан нутгийн захиргааны мэргэшсэн байгууллага байх” эрхэм зорилгын дор үйл ажиллагааны чиглэл зорилтоо тодорхойлон дараах зорилтыг тавин ажилласан байна.Үүнд:

- ✓ Хууль тогтоомж, хөгжлийн бодлого, стратеги зорилт, шийдвэрийг хэрэгжүүлэх ажлыг нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд зохин байгуулж хяналт тавих
- ✓ Баг байгууллагуудын үйл ажиллагааг уялдуулан зохион байгуулж, мэргэшил арга зүйн удирдлагаар хангах
- ✓ Хүний нөөцийн бодлогыг хэрэгжүүлэх ажлыг хууль тогтоомжийн хүрээнд зохин байгуулах
- ✓ Тамгын газрын үйл ажиллагааг удирдан зохин байгуулах, батлагдсан төсвийг зориулалтын дагуу зарцуулах тайлагнах, хяналт тавих
- ✓ Хууль тогтоомжид заасан бусад чиг үүрэг
- ✓ Төрийн үйлчилгээний чанар хүртээмжийг сайжруулах, цахим систем нэвтрүүлж, иргэдийн цаг хугацаа зардлыг хэмнэх
- ✓ Хуулиар тусгайлан олгосон чиг үүргийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээ,
- ✓ Хуулиар олгосон нийтлэг чиг үүргийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

3.2 Байгууллагын гадаад, дотоод орчин

Тус байгууллага нь Монгол улсын Засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн нэгжийн тухай хууль, Төрийн албаны тухай хууль, Хөдөлмөрийн тухай хууль, Төсвийн тухай хууль, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хууль, Төрийн хэмнэлтийн тухай хууль зэрэг хууль тогтоомжуудыг үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

Тайлант хугацаанд байгууллагын үйл ажиллагаа, санхүү, нягтлан бодох бүртгэлд мөрддөг хууль тогтоомж болон бодлого чиглэлд 2022 онд нэмэлт өөрчлөлтүүд орсон байна. 2022 онд нь Монгол улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд 4 удаа, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуульд 1 удаа, Төсвийн тухай хуульд 6 удаа, Шилэн дансны тухай хуульд 1 удаагийн өөрчлөлт орж Төрийн хэмнэлтийн тухай хууль шинээр батлагдан мөрдөгдөж эхэлсэн байна.

Байгууллагын удирдлагын хэрэгжүүлж байгаа дотоод хяналтуудаас төлөвлөлтийн үе шатанд аудитад хамааралтай хяналтыг авч үзэж, гүйцэтгэх үе шатанд хяналтын сорил гүйцэтгэсний үр дүнд дотоод хяналтын үйл ажиллагааны зохион байгуулалт, хэрэгжилт үр нөлөөтэй байна.

Дотоод аудитын чиг үүрэг, түүний гүйцэтгэсэн ажлын найдвартай байдлын талаар ойлголт олж авснаар дотоод аудитын гүйцэтгэсэн ажлыг аудитад ашиглах, дотоод аудитораас шууд туслалцаа авах шаардлагагүй гэж үзлээ.

Сумын иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын тэргүүлэгчдийн хөрөнгө бүртгэх тогтоол шийдвэр гараагүй үндсэн хөрөнгө, эргэлтийн хөрөнгөд жилийн эцсийн тооллого хийгээгүй, өмч хамгаалах зөвлөл төсвийн хөрөнгөөр болон хандив тусламжаар ирсэн хөрөнгөд ИТХ-ын хуралдаанаар тогтоол гаргуулан өмч хөрөнгийг бүртгэлд тусгуулж, актлах хөрөнгийг шийдвэрийн дагуу устгах ажлыг хариуцан ажиллаагүй хөрөнгөд тавих хяналт сул байна.

Дарви сумын Засаг даргын эрхлэх асуудлын хүрээний байгууллагуудын 2022 оны санхүүгийн үйл ажиллагаанд аймгийн Засаг даргын дэргэдэх санхүүгийн хяналт, дотоод аудитын албанаас хяналт шалгалт хийгдээгүй байна.

3.3 **Санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлал**

Санхүүгийн тайланг бүх материаллаг зүйлсийн хувьд холбогдох санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлалын дагуу бэлтгэсэн эсэх талаар аудитор дүгнэлтээ илэрхийлснээр

санхүүгийн тайлангийн зорилтот хэрэглэгчдийн зүгээс үзүүлэх итгэл үнэмшлийн хэмжээг нэмэгдүүлэхэд санхүүгийн тайлангийн аудитын зорилго оршино.

Дарви сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2022 оны санхүүгийн тайлан дахь ажил гүйлгээг *аккруэл* сууриар хөтөлж, нийтлэг зорилготой, үнэн зөв толилуулгын үзэл баримтлалын дагуу бэлтгэсэн байна.

Сумын нэгтгэсэн санхүүгийн тайланд мөрдөх тусгайлан баталсан Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын баримт бичиг байхгүй бөгөөд Сангийн яамнаас гаргасан бодлого шийдвэрүүдийг хэрэгжүүлэн и-баланс цахим программ хангамж ашиглан холбогдох хууль тогтоомж, нягтлан бодох бүртгэлийн стандартад нийцүүлэн, үйл ажиллагааны онцлогт тохируулан ашиглаж байна.

3.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлого, толилуулгад гарсан өөрчлөлтүүд

Дарви сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайланг Сангийн сайдын 2015 оны 341 дүгээр тушаалаар баталсан “Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн болон Засгийн газрын санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, тодруулга бэлтгэх журам”-ын дагуу бэлтгэсэн байна.

Тайлант оны жилийн эцсийн санхүүгийн нэгтгэсэн байдлын тайлангаарх нийт хөрөнгийн дүн өмнөх оноос 5338.1 сая төгрөгөөр буюу 52.3 хувиар буурсан байна.

Хүснэгт 1. Санхүүгийн нэгтгэсэн байдлын тайлангийн үзүүлэлт

/мянган төгрөгөөр/

Тайлангийн үзүүлэлтүүд	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	Өөрчлөлт	
Мөнгөн хөрөнгө	1,495,127.5	1,495,823.6	(696.1)	1.0
Авлага	494,769.5	161,688.8	333,080.7	0.3
Бусад авлага	209,089.7	394,211.9	(185,122.2)	1.9
Урьдчилгаа	149,761.0	177,615.9	(27,854.9)	1.2
Бараа материал	367,130.3	70,378.6	296,751.7	0.2
Үндсэн хөрөнгө	7,497,885.8	2,575,933.0	4,921,952.8	0.3
НИЙТ ХӨРӨНГИЙН ДҮН	10,213,763.8	4,875,651.8	5,338,112.0	0.5
Богино хугацаат өр төлбөр	468,448.2	183,900.0	284,548.2	0.4
Цэвэр хөрөнгө, өмч	9,745,315.6	4,691,751.8	5,053,563.8	0.5
Засгийн газрын оруулсан капитал	2,709,114.4	662,858.9	2,046,255.5	0.2
Хуримтлагдсан үр дүн	3,742,913.1	3,710,211.2	32,701.9	1.0
хөрөнгийн дахин үнэлгээний зөрүү	3,293,288.1	318,681.7	2,974,606.4	0.1
ӨР ТӨЛБӨР, ЦЭВЭР ХӨРӨНГӨ ӨМЧИЙН ДҮН	10,213,763.8	4,875,651.8	5,338,112.0	0.5

Эх сурвалж: Дарви сумын ТТЗ-ын 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Дээрх хүснэгтээс харахад, *санхүүгийн нэгтгэсэн байдлын тайлангийн үзүүлэлт өмнөх оны үзүүлэлтээс нөлөө бүхий өөрчлөлттэй мөнгөн хөрөнгө, авлага, бараа материал, үндсэн хөрөнгө цэвэр өмч хөрөнгийн данснууд байна.*

3.4.1 Мөнгөн хөрөнгө

Мөнгөн хөрөнгийн эхний үлдэгдэл 1495.1 сая төгрөг, эцсийн үлдэгдэл 1495.8 сая төгрөг болж 696.1 сая төгрөгөөр буюу 1.0 хувиар өссөн байна. ОНХС-ийн төлөвлөсөн

ажлууд он дамжин хэрэгжиж байгаатай холбогдон олгогдоогүй санхүүжилтийн үлдэгдлээр өссөн байна.

3.4.**2 Авлага**

Авлага дансны эцсийн үлдэгдэл 733.5 сая төгрөг болж, өмнөх оноос 106.8 сая төгрөгөөр *буурсан* байна.

Хүснэгт 1. Санхүүгийн нэгтгэсэн байдлын тайлангийн үзүүлэлт

/мянган.төгрөгөөр/

Үзүүлэлт	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	Өсөлт (+), Бууралт (-)
Ажиллагчидтай холбогдсон авлага	506.5	-	(506.5)
Төлбөртэй үйлчилгээний авлага	469,832.4	160,008.8	(309,823.6)
Татаас санхүүжилтийн авлага	34,129.7	-	(34,129.7)
Зээлийн хүүгийн авлага	3,630.9	1,680.0	(1,950.9)
Байгууллагаас авах авлага	209,089.7	394,211.9	185,122.2
Хувь хүмүүсээс авах авлага	123,101.0	177,615.9	54,514.9
Дүн	840,290.2	733,516.6	(106,773.6)
АВЛАГЫН НИЙТ ДҮН	840,290.2	733,516.6	(106,773.6)

Эх сурвалж: Дарви сумын ТТЗ-ын 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Ажилчидтай холбоотой авлага 0.5 сая, зээлийн хүүгийн авлага 1.9 сая, төлбөртэй үйлчилгээний авлага 309.8, татаас санхүүжилтийн авлага 34.1 сая төгрөгөөр бууреч байгууллагаас авах авлага 185.2 сая, хүмүүсээс авах авлагатай холбоотой 54.5 сая төгрөгөөр өсөж өөрчлөгдсөн байна.

3.4.3 Урьдчилгаа

Урьдчилж гарсан хөрөнгийн зардлын эцсийн үлдэгдэл 0 сая төгрөг болж өмнөх оноос 13.3 сая төгрөгөөр буурсан байна. /мянган.төгрөгөөр/

Үзүүлэлт	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	Өсөлт (+), Бууралт (-)
Урьдчилгаа	13,330.0		(13,330.0)
Дүн	13,330.0	-	(13,330.0)
АВЛАГЫН НИЙТ ДҮН	13,330.0	-	(13,330.0)

Эх сурвалж: Дарви сумын ТТЗ-ын 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Урьдчилж гарсан зардлын авлага нь өмнөх оны урьдчилгааны ажлыг хүлээж авсантай холбоотой буурсан байна.

3.4.4 **Бараа материал**

Бараа материалын дансны үлдэгдэл 70.4 сая төгрөг болж 296.7 сая төгрөгөөр буурчээ.

Хүснэгт 1. Санхүүгийн нэгтгэсэн байдлын тайлангийн үзүүлэлт

/мянган төгрөгөөр/

Тайлангийн үзүүлэлтүүд	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	Өөрчлөлт

Түүхий эд материал	51,492.5	-	51,492.5	0.0
Эм боох материал	44,763.1	-	44,763.1	0.0
Бэлэн бүтээгдэхүүн	6,729.4	-	6,729.4	0.0
Хангамжийн материал	315,637.8	70,378.6	245,259.2	22%
Бичиг хэргийн материал	2,611.0	1,148.0	1,463.0	0.4
Аж ахуйн материал	4,835.7	3,612.7	1,223.0	0.7
Хүнсний материал	28,768.2	-	28,768.2	0.0
Бусад хангамжийн материал	224,900.9	12,283.9	212,617.0	0.1
Мал амьтад	54,522.0	53,334.0	1,188.0	1.0
Нөөцийн бараа			-	1.0
Нийт бараа материал	367,130.3	70,378.6	296,751.7	0.2

Эх сурвалж: Дарви сумын ТТЗ-ын 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Тайлант хугацаанд төсвийн хөрөнгөөр 68.1 сая төгрөгийн худалдан авалт хийж 0.7 сая төгрөгийн үнэ төлбөргүй материал орлого авч, 67.9 сая төгрөгийн материал зарцуулж 297.6 сая төгрөгийн материал төсөвт байгууллагуудад шилжүүлсэнтэй холбоотой өөрчлөлт орсон байна.

3.4.5 **Үндсэн хөрөнгө**

Үндсэн хөрөнгө дансны үлдэгдэл оны эхэнд 9321.1 сая төгрөг байсан бол оны эцэст 2575.9 сая төгрөг болж 6745.2 сая төгрөгөөр буурсан байна. Тайлант онд 15.0 сая төгрөгийн хөрөнгө худалдан авч, 974.8 сая төгрөгийн хөрөнгө үнэ төлбөргүй орлогод бүртгэж 6689.9 сая төгрөгийн хөрөнгө балансаас балансt шилжүүлж 223.9 сая төгрөгийн элэгдэл байгуулсантай холбоотой буурсан байна.

3.4.6 **Өр төлбөр**

Нийт өр төлбөрийн эхний үлдэгдэл 468.5 сая, эцсийн үлдэгдэл 183.9 сая төгрөг болж 284.6 сая төгрөгөөр өссөн нь байгууллагад өгөх хөрөнгө оруулалтын ажлын дутуу санхүүжилттэй холбоотой өглөг байна.

3.4.7 **Цэвэр хөрөнгө, өмч**

Засгийн газрын оролцоо дансны оны эхний үлдэгдэл 2709.1 сая төгрөг байснаас оны эцэст 662.9 сая төгрөг болж 2046.5 сая төгрөгөөр буурсан нь Ерөнхий боловсролын сургууль, хүүхдийн цэцэрлэг, Эрүүл мэндийн төв, Соёлын төвийн баланс шилжсэнтэй холбоотой байна.

3.5 **Төсвийн төлөвлөлт, гүйцэтгэл, нэмэлт төсөв**

Төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1-д заасны дагуу төсвийг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, тайлагнахад эрх бүхий байгууллага, төсвийн захирагч нь тус хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1-д заасан төсвийн зарчмыг мөрдлөг болгож, хэрэгжүүлэх үүрэгтэй.

3.5.**1 Төсвийн төлөвлөлт**

Төсвийн төсөлд зардлыг санхүүжүүлэх эх үүсвэрийг 2849.3 сая төгрөгөөр, нийт зарлагыг 2849.7 сая төгрөгөөр тооцон төлөвлөж, дээд шатны төсвийн захирагчид хүргүүлсэн байна.

Дарви сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2022 оны нэгтгэсэн төсвийг аймгийн ИТХ-ын 2021 оны 12 дугаар сарын 04 өдрийн 5/07 тоот тогтоолоор 2849.7 сая төгрөгөөр анх

батализ ирснийг сум ИТХ-ын 2022 оны 06 сарын 24-ны 01/02 тогтоолоор 2849.7 сая төгрөгөөр тодотгол хийн баталсан байна.

3.5.2 Төсвийн гүйцэтгэл

Тайлант онд 2849.7 сая төгрөгийн төсөв баталснаас гүйцэтгэлээр орон нутгийн төсвөөс 886.7 сая, 366.4 сая төгрөгийг ОНХС-аас санхүүжих, 0.8 сая төгрөгийг үндсэн үйл ажиллагааны орлогоос, 983.5 сая төгрөгийг туслах үйл ажиллагаанаас нийт 2237.5 сая төгрөгөөр санхүүжүүлжээ.

Хүснэгт 5. Татварын болон татварын бус орлогын төлөвлөгөө, гүйцэтгэл

/мянган төгрөгөөр/

Санхүүжилтийн эх үүсвэр	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл
Орон нутгийн төсвөөс санхүүжих	1,280,795.0	1,253,094.6
Орон нутгийн төсвөөс	914,366.6	886,666.2
Орон нутгийн хөгжлийн сан	366,428.4	366,428.4
Нийгмийн даатгалын төсвөөс санхүүжих	-	-
Эрүүл мэндийн даатгалын сангаас санхүүжих		
Төсөвт байгууллагын үйл ажиллагаанаас	1,568,935.3	984,342.7
Үндсэн үйл ажиллагааны орлогоос	605.0	792.0
Туслах үйл ажиллагааны орлогоос	487,020.5	983,550.7
Урьд оны үлдэгдлээс санхүүжих	1,081,309.8	-
ЭХ ҮҮСВЭРИЙН НИЙТ ДҮН	2,849,730.3	2,237,437.3

Эх сурвалж: Дарви сумын ТТЗ-ын 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Тайлант оны гүйцэтгэлээр орон нутгийн төсвөөс 914.4 сая, орон нутгийн хөгжлийн сангийн санхүүжилтээр 366.4 сая, үндсэн үйл ажиллагааны орлогоос 0.6 сая, туслах үйл ажиллагааны орлогоос 487.0 сая, оны эхний үлдэгдлээс зарцуулах 1081.3 сая төгрөг нийт 2849.7 сая төгрөгийг тус тус зарцуулах эрх нээлгэж нийт 2237.5 сая төгрөгийн орлого бүрдүүлж, урсгал үйл ажиллагаанд 964.5 сая төгрөгийг зарцуулж 1267.5 сая төгрөгийн үлдэгдэлтэйгээс ОНХС-д зарцуулагдаагүй үлдсэн үлдэгдэл 1253.7 сая төгрөг, Хоршоо хөгжүүлэх санд 13.8 сая төгрөгийн үлдэгдэлтэй тайлагнасан байна. Аймгийн орон нутгийн ерөнхий орлогын дансанд 5.5 сая төгрөгийг төвлөрүүлжээ.

Төсвийн нийт зардлын гүйцэтгэл 964.5 сая төгрөг буюу 70.7 хувьтай байгаа нь татварын орлогоос аймгийн ерөнхий орлогын дансанд 5.5 сая төгрөг төвлөрүүлж сангийн хөрөнгө зарцуулаагүй дараа онд шилжүүлсэн мөнгөний үлдэгдэлтэй холбоотой байна.

Үндсэн үйл ажиллагааны орлогыг 0.6 сая, туслах үйл ажиллагааны орлого 487.0 сая төгрөгөөр тус тус батлагдаж гүйцэтгэлээр үндсэн үйл ажиллагааны орлогыг 0.8 сая, туслах үйл ажиллагааны орлого буюу сум хөгжүүлэх сангийн зээлийн эргэн төлөлтөөс 983.6 сая, нийт 984.3 сая төгрөгийн орлого бүрдүүлж үндсэн үйл ажиллагааны орлого 0.2 сая төгрөгөөр давж, туслах үйл ажиллагааны орлого буюу зээлийн эргэн төлөлтийн орлого 496.5 сая төгрөгөөр давж биелсэн байна.

Хүснэгт 6. Сумын татварын орлогын төлөвлөгөө, гүйцэтгэл */сая.төгрөг/*

Орлогын ангилал	2022 оны		Зөрүү
	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	
Татварын нийт орлогын дүн	1,634.9	2,294.4	(659.5)
Нийт орлого ба тусламжийн дүн	1,147.3	1,310.0	(162.7)
Татварын орлого	1,147.3	1,310.0	(162.7)
Орлогын албан татвар	851.7	898.4	(46.7)

Хувь хүний орлогын албан татвар	851.7	898.4	(50.00)
Цалин, хөлс, шагнал, урамшуулал болон тэдгээртэй адилтгах хөдөлмөр эрхлэлтийн орлогын	740.7	802.6	(61.9)
Үйл ажиллагааны орлого	24.1	34.0	(9.9)
Хөрөнгийн орлого	52.0	44.1	
Хөрөнгө борлуулсны орлого	-	4.6	
Шууд бус орлого	34.9	13.1	21.8
Хөрөнгийн албан татвар	64.4	42.3	22.1
Үл хөдлөх эд хөрөнгийн албан татвар	6.8	6.9	(0.1)
Бууны албан татвар	2.6	2.6	-
Малын тоо толгойн албан татвар	55.0	32.8	22.2
Иргэдийн мөнгөн хадгаламжийн хүүгийн орлого	-	-	-
Бусад татвар, төлбөр, хураамж	231.2	369.3	(138.1)
Бусад нийтлэг төлбөр, хураамж	6.0	6.5	(0.5)
Улсын тэмдэгтийн хураамж	3.0	2.7	0.3
Түгээмэл тархацтай ашигт малтмал ашигласны	2.0	1.7	0.3
Хог хаягдлын үйлчилгээний хураамж	1.0	2.1	(1.1)
Газрын төлбөр	222.2	359.8	(137.6)
Газрын төлбөр	222.2	359.8	(137.6)
Дуудлага худалдаа	-	-	-
Байгалийн нөөц ашигласны төлбөр	3.0	3.0	-
Ан амьтны нөөц ашигласны төлбөр			-
Ус, рашааны нөөц ашигласны төлбөр	2.0	2.0	-
Байгалийн ургамлын нөөц ашигласны төлбөр	1.0	1.0	-
Татварын бус орлого	487.6	984.4	(496.8)
Нийтлэг татварын бус орлого	487.6	984.4	(496.8)
Бусад орлого	487.0	983.6	(496.6)
Торгуулийн орлого	-	-	-
Төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	0.6	0.8	(0.2)

Эх сурвалж: Дарви сумын ТТЗ-ын 2022 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Нийт орлого 2294.4 сая төгрөг орж 659.5 сая төгрөгөөр давж биелсэн байна.Малын хөлийн татвар 22.2 сая, үл хөдлөхийн албан татвар 22.1 сая төгрөгөөр тасарч цалин хөлс, ашгийн татвар 61.9 сая, хүн амын орлогын албан татвар 50.0 сая, орлогын албан татвар 46.7 сая, газрын төлбөр 137.6 сая, бусад татварын бус орлого 496.6 сая төгрөгөөр давж биелсэн байна

Батлагдсан төсөв, гүйцэтгэл, түүний хэтрэлт, хэмнэлтийг орлого, зардлын зүйл тус бүрээр энэ тайлангийн 2.5-д харуулав.

3.5.**3 Нэмэлт төсөв**

Төсвийн тухай хуулийн 47 дугаар зүйлийн 47.2-т “нэмэлт төсөв, түүнтэй холбогдсон үйл ажиллагаа нь төсвийн нэгэн адил санхүүгийн болон төсвийн гүйцэтгэлийн тайлангийн бүрэлдэхүүн хэсэг байна” гэж заасны дагуу байгууллага нэмэлт санхүүжилтийн тайлан гаргах үүрэгтэй.

Нэмэлт санхүүжилтийн тайлангаар төсвийн байгууллагын үндсэн үйл ажиллагааны орлогоос 55.5 сая, дээд шатны төсөв захирагчаас 5.5 сая, засаг даргын нөөц хөрөнгө түүнтэй адилтгах ангилагдаагүй орлогоос 69.6 сая нийт 130.6 сая төгрөгийн орлого орж бараа үйлчилгээний бусад зардалд 130.6 сая төгрөг зарцуулсан байна

Нэмэлт төсвийн тайланг орлого, зардлын зүйл тус бүрээр энэ тайлангийн 2.6-д харуулав.

4. АУДИТЫН ТАЙЛАН

4.1 Ерөнхий зүйл

Төрийн аудитын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.1-д “Төрийн аудитын байгууллага аудитын дүнд үндэслэн дүгнэлт, зөвлөмж бүхий аудитын тайлан гаргана.” гэж заасны дагуу Дарви сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн санхүүгийн тайлангийн аудитын тайланг танилцуулж байна.

Аудитын тайланд аудит хийгдэх байгууллага, түүний орчин, аудитад хамааралтай дотоод хяналт, нягтлан бодох бүртгэл, санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлал, аудитаар илрүүлсэн буруу илэрхийлэл, түүнийг шийдвэрлэсэн байдал, дараагийн аудитаар анхаарах асуудал болон аудиторын дүгнэлт, дүгнэлтийн үндэслэлийг хураангуйлан толилуулав. Мөн байгууллагын үйл ажиллагааг сайжруулах, санхүү нягтлан бодох бүртгэл, хуулийн хэрэгжилттэй холбоотой өгсөн зөвлөмжүүдийг тусгасан болно.

Аудитыг аудитор Д.Эрдэнэцэцэг 2023 оны 03 дугаар сарын 18-ны өдрөөс 03 дугаар сарын 25–ний хооронд гүйцэтгэж, хяналтыг аудитын менежер А.Цэцэгсүрэн, газрын дарга, тэргүүлэх аудитор Х.Болдбаатар нар тус тус хэрэгжүүлсэн.

Тус байгууллага нь 2022 оны жилийн эцсийн санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийг Ховд аймаг дахь Төрийн аудитын газарт 2023 оны 03 дугаар сарын 16-ний өдрийн 1/42 албан бичгээр ирүүлсэн байна.

4.2 Материаллаг байдал

Төлөвлөлтийн болон гүйцэтгэлийн материаллаг байдлыг АДБОУС 2320 дагуу тодорхойлсон бөгөөд материаллаг байдлын суурь үзүүлэлтээр нийт зардлыг сонгож, материаллаг буруу илэрхийллийн эрсдэл бага гэж үнэллээ.

Төлөвлөлтийн материаллаг байдлыг 2022 оны орлого үр дүнгийн тайлангийн нийт зардал 4576.9 сая төгрөгөөс 1 хувиар буюу 45.8 сая төгрөгөөр, гүйцэтгэлийн материаллаг байдал тооцох хувийг 60 хувиар буюу 27.4 сая төгрөгөөр тогтоосныг аудитын явцад дахин хянаж гүйцэтгэлийн шатанд нэмж тогтоох шаардлагагүй гэж үзлээ.

4.3 **Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилт**

Төрийн хэмнэлтийн тухай хууль хэрэгжиж эхэлсэнтэй холбоотойгоор орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгө оруулалтын төсвөөс үр ашиггүй урсгал зардал санхүүжүүлсэн, ИТХ-ын төлөөлөгч зардал анхан шатны баримт хангалтгүй төсөв зарцуулсан зөрчил илэрсэн тул зөрчлийг таслан зогсоох зөвлөмж өглөө.

4.4 Санхүүгийн тайлангийн аудитаар шалгасан нийцлийн аудитын асуудал

АДБОУС 4000.16-д нийцлийн аудитыг санхүүгийн тайлангийн аудиттай хослуулан хийх тохиолдолд аудитор аль стандартыг дагаж мөрдөхийг үнэлэх, нийцлийн асуудлын талаарх дүгнэлтийг санхүүгийн тайланд өгөх аудиторын дүгнэлтээс тусад нь салгах хэрэгтэй гэж заасан байна.

4.4.1 Шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилт

Шилэн дансны тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Засгийн газрын 2016 оны 29 дүгээр тогтоолоор баталсан “Шилэн дансны цахим хуудсанд тавих мэдээллийн агуулга, нийтлэг

стандартыг тогтоох журам”-ын заалтыг хэрэгжүүлэх зорилгоор www.shilendans.gov.mn цахим хуудсанд холбогдох мэдээллийг оруулсан байх үүрэгтэй.

Шилэн дансны цахим системд тендерт шалгарсан оролцогчийн мэдээлэл, ЗДТГ, ИТХ, Орон нутгийн хөгжлийн сангаас санхүүжүүлсэн таван сая төгрөгөөс дээш орлого, зарлагын гүйлгээг бүрэн мэдээлсэн бөгөөд төсөв өмч хөрөнгө зарцуулахтай холбоотой шийдвэрийн мэдээллийн 9 гүйлгээ хугацаа хоцроон бүрэн мэдээлсэн байна.

Нийцсэн бөгөөд зохистой байх батламж мэдэгдлийн түвшинд хэрэгжүүлсэн горим сорилд үндэслэн шилэн дансанд байршуулсан мэдээлэл нь шилэн дансны тухай хууль тогтоомжийн холбогдох заалттай нийцсэн гэж дүгнэлээ.

4.5 **Өмнөх зөвлөмжийн хэрэгжилт**

Аудитаар нийт 1278.3 сая төгрөгийн алдаа зөрчил илэрснээс, 225.3 сая төгрөгийн 4 алдааг залруулж, 15.4 сая төгрөгийн алдаа зөрчилд 2 төлбөрийн акт барагдуулж 525.1 сая төгрөгийн зөрчилд 2 албан шаардлага биелүүж алдаа зөрчлийг арилгах, давтан гаргахгүй байх 512.5 сая төгрөгийн 8 зөвлөмж өгснийг 5 зөвлөмж хэрэгжүүлэн ажиллаж 3 зөвлөмжийг хэрэгжүүлээгүй байна.

Хүснэгт 7. *Төлбөрийн акт,* албан шаардлага, зөвлөмжийн хэрэгжилт

/сая төгрөгөөр/

Үзүүлэлт	Өмнөх оны илрүүлэлт		Биелэлт		Зөрүү		
	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Хувь
Акт	2	15.4	1	15.4	-	-	100.0
Албан шаардлага	2	525.1	2	525.1	-	-	100.0
Зөвлөмж	8	512.5	5	281.5	3	231.0	54.9
Нийт дүн	12	1,053.0	8	822.0	3	231.0	84.9

4.6 Дараагийн аудитаар анхаарах асуудал

Орон нутгийн хөгжлийн сан, хөрөнгө оруулалтын ажлуудын гүйцэтгэл, хөрөнгийн тооллого хийж хөрөнгө бүртгэсэн эсэх, Хоршоо хөгжүүлэх сангийн зээлийн эргэн төлөлтийг он оноор хөөж авлагыг тооцоо нийлж баталгаажуулсан байдлыг дараагийн аудитаар анхаарч үзэх шаардлагатай гэж үзлээ.

5. **АУДИТЫН ИЛРҮҮЛЭЛТ**

Аудитаар нийт 18.9 сая төгрөгийн алдаа[1] илэрсэн тул Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.2.10-т "Аудитын байгууллагаас зөвлөмж болгосон бүртгэлийн алдааны залруулгыг мэргэжлийн түвшинд хянан, удирдлагад танилцуулах, зөвшөөрсөн тохиолдолд тухайн санхүүгийн жил, улирлын тайланд залруулга хийх, зөвшөөрөөгүй тохиолдолд аудиторт үндэслэл бүхий тайлбар хүргүүлэх" заалтын дагуу санхүүгийн тайланд залрууллаа. Үүнд:

- Үр дүнгийн тайланд хөрөнгийг үнэ төлбөргүй орлого буруу бүртгэсэнтэй холбоотой 18.9 сая төгрөгийн залруулга санхүүгийн тайланд хийж сумын нэгтгэлд авлаа.

[1] Мэдээллийг тусгахгүй орхигдуулах, буруу тусган илэрхийлэх, үүнд, математик үйлдлийн алдаа, НББ-ийн бодлогыг мөрдөхөд гарсан алдаа, бодит байдлыг буруу тайлбарласан /буруу ойлгосон/, хайнга хандсан /мартсан, тэмдэглээгүй орхисон/,

Аудитаар нийт 612.3 сая төгрөгийн зөрчил[2] илэрснээс, 23.1 сая төгрөгийн 3 төлбөрийн акт тогтоож, 499.6 сая төгрөгийн 2 албан шаардлага бичиж, 89.6 сая төгрөгийн 2 зөвлөмж өглөө.

5.1 Төлбөрийн акт

- ✓ *Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилт хангалтгүй төсвийг үр ашиггүй зарцуулсан 204.0 мянга, Төсвийн хэмнэлтийн хууль хэрэгжүүлээгүй тэвчиж болох бэлэг дурсгалын зүйлд 305.5 сая, хэвлэлийн үнэ төлсөн 170.0 мянга, кассын тооцоо хийгээгүй анхан шатны зарцуулсан баримтгүй нийт 679.5 мянган төгрөгийн зөрчил илэрлээ. Энэ нь Төсвийн тухай хуулийн 6-р зүйлийн 6.4.1-д "төсвийг үр ашигтай, хэмнэлттэй байхаар төлөвлөж, зарцуулах", Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 18-р зүйлийн 18.1-д “Нягтлан бодох бүртгэлийг удирдан зохион байгуулах үүргийг аж ахуйн нэгж, байгууллагын гүйцэтгэх удирдлага хүлээнэ” гэсэн заалт,*
- ✓ *Засгийн газрын тогтоол шийдвэрийг хэрэгжүүлж ажиллаагүй ИТХ-ын төлөөлөгч нарт хүчингүй болсон тогтоолоор урамшуулал олгосон 3.9 сая төгрөгийн зөрчил илэрлээ. Энэ нь Төсвийн тухай хуулийн 14-р зүйлийн 14.2.3-д "өөрийн эрхлэх асуудлын хүрээнд төсвийг үр ашигтай удирдах, гүйцэтгэлийг хангах", 10-р зүйлийн 10.1.7-д"төсвийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 18-р зүйлийн 18.1-д “Нягтлан бодох бүртгэлийг удирдан зохион байгуулах үүргийг аж ахуйн нэгж, байгууллагын гүйцэтгэх удирдлага хүлээнэ” гэсэн заалт*
- ✓ *Өмнөх онд ISO 9001 стандарт нэвтрүүлэх зардал гаргаж одоог хүртэл хүлээлгэж өгөөгүй, гэрээний үүргээ биелүүлээгүй хийсэн ажлын тайлан байхгүй 10.0 сая төгрөг, Байгаль хамгаалагчдын хувцас авч сангийн хөрөнгө зориулалт бус зарцуулсан, төрийн хэмнэлтийн хууль хэрэгжүүлээгүй 8.4 сая төгрөг нийт* 18.4 *сая төгрөгийн зөрчил илэрлээ. Энэ нь Төсвийн тухай хуулийн 6-р зүйлийн 6.4.1-д "төсвийг үр ашигтай, хэмнэлттэй байхаар төлөвлөж, зарцуулах”, ОНХС-ийн үйл ажиллагааны журмын 11-р зүйлийн 11.1-д "ОНХС-ийн хөрөнгөөр санхүүжүүлсэн хөрөнгө оруулалт, хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээний төлөвлөлт, гүйцэтгэл, зарцуулалт, тайлагналт, бүртгэл, хяналт болон эцсийн үр дүнг тухайн шатны төсвийн ерөнхийлөн захирагч бүрэн хариуцна", Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 18-р зүйлийн 18.1-д “Нягтлан бодох бүртгэлийг удирдан зохион байгуулах үүргийг аж ахуйн нэгж, байгууллагын гүйцэтгэх удирдлага хүлээнэ” гэсэн заалттай тус тус нийцэхгүй байна.*

5.2 Албан шаардлага

- ✓ *Сангийн хөрөнгийг иргэдийн санал аваагүй, нийтийн эрх ашигт нийцээгүй хөрөнгийн шинж чанар агуулаагүй урсгал зардалд зарцуулсан, сангийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлсэн хөрөнгийн бүртгэл, ашиглалтад тавих дотоод хяналт сул, урьдчилж гарсан зардлын тооцоо нийлж үлдэгдлийг баталгаажуулаагүй, баталгаат хугацааны барьцаа суутгаагүй, СХС-ийн насжилт өндөртэй авлага шийдвэрлээгүй, авлагын үр дүн буурсан, зээлийн үлдэгдлийн тооцоо нийлж баталгаажуулаагүй, нэмэлт ажил магадлангаар баталгаажаагүй төсөв нэмсэн зэрэг 242.8 сая төгрөгийн зөрчил илэрлээ. Энэ нь Төсвийн тухай хуулийн 60-р зүйлийн 60.3.3-д "үндэсний их баяр наадмаас бусад баяр, наадам, ой арга хэмжээ, шашны зан үйлийн болон ёслолын зардалд", 60.3.4-д нийтийн эрх ашигт нийцээгүй үйл ажиллагаа", Нягтлан бодох бүртгэлийн*

---

[2] Хүчин төгөлдөр үйлчилж буй хууль тогтоомжид харшлах байгууллага, түүний удирдлага, байгууллагад ажилладаг бусад хувь хүний санаатай болон санамсаргүй үйлдэл, эс үйлдэл.

тухай хуулийн 18-р зүйлийн 18.1-д "Нягтлан бодох бүртгэлийг удирдан зохион байгуулах үүргийг аж ахуйн нэгж, байгууллагын гүйцэтгэх удирдлага хүлээнэ" гэсэн заалт,

- ✓ *Үндсэн хөрөнгийн бүртгэлд тавих дотоод хяналт хэрэгжүүлээгүй, жилийн эцсийн хөрөнгийн тооллого хийгээгүй, хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлсэн хөрөнгийн ашиглалт, хамгаалалт сул, хөрөнгө үнэгүйдсэн, хөрөнгийн бүртгэл тооцоо хангалтгүй /Виктор 410 комбайн, ХО-аар хэрэгжүүлсэн хөрөнгө/* 256.9 *сая төгрөгийн зөрчил илэрлээ. Энэ нь Төсвийн тухай хуулийн 14-р зүйлийн* 14.2.3-*д "өөрийн эрхлэх асуудлын хүрээнд төсвийг үр ашигтай удирдах, гүйцэтгэлийг хангах, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 20-р зүйлийн* 20.2.6-*д "эд хөрөнгийн болон төлбөр тооцооны тооллого хийх, үр дүнг шийдвэрлэх, бэлтгэн нийлүүлэгч, худалдан авагчтай тооцоо хийж, үлдэгдлийг баталгаажуулж, баримтжуулах ажлыг зохион байгуулах, удирдах" гэсэн заалттай тус тус нийцэхгүй байна.*

5.3 **Зөвлөмж**

5.3.1 ***Үйл ажиллагааны зардалтай холбоотой***

Илрүүлэлт: ИТХ-ын төлөөлөгч нарын сургалтын зардал гэж гаргасан зардлууд анхан шатны баримт дутуу иж бүрэн биш, хэмнэлтийн хуульд нийцээгүй зардал гаргасан, жолоочийн тооцоо байхгүй замын хуудсаар баталгаажуулаагүй шатахуун зарцуулсан, төлөөлөгч нарын шимтгэл бүрэн тооцоогүй 30.4 сая төгрөгийн зөрчил илэрлээ. Энэ нь Төсвийн тухай хуулийн 5-р зүйлийн 5.1.2-д "төсвийн иж бүрэн, үнэн зөв байдлыг хангасан байх, 16-р зүйлийн 16.5.6-д "дотоод аудитын үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх", Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 18-р зүйлийн 18.1-д "Нягтлан бодох бүртгэлийг удирдан зохион байгуулах үүргийг аж ахуйн нэгж, байгууллагын гүйцэтгэх удирдлага хүлээнэ" гэсэн заалттай нийцэхгүй байна.

Өгсөн зөвлөмж: Нягтлан бодох бүртгэл хөтлөлтийг сайжруулж дотоод хяналтыг хэрэгжүүлж ажиллах,

5.3.2 ***Бараа материалтай холбоотой***

Илрүүлэлт: Няравын тайлан гаргалт хангалтгүй, шаардах хуудас баталгаажуулаагүй, жолоочийн тооцоо бодоогүй, шатахууны зардал замын хуудсаар баталгаажаагүй, шатахууны орлого харилцахын зардал зөрүүтэй илэрхийлэгдсэн 33.5 *сая төгрөгийн зөрчил илэрлээ. Энэ нь Төсвийн тухай хуулийн 5-р зүйлийн 5.1.2-д "төсвийн иж бүрэн, үнэн зөв байдлыг хангасан байх, 16-р зүйлийн 16.5.6-д "дотоод аудитын үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх", Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 18-р зүйлийн 18.1-д "Нягтлан бодох бүртгэлийг удирдан зохион байгуулах үүргийг аж ахуйн нэгж, байгууллагын гүйцэтгэх удирдлага хүлээнэ" гэсэн заалттай нийцэхгүй байна.*

Өгсөн зөвлөмж: Бараа материалын тайланг сар улирлаар гарган, тооллого тооцоо бодож үлдэгдлийг баталгаажуулж ажиллах

5.3.3 ***Өр авлагатай холбоотой***

Илрүүлэлт: Анхан шатны баримтын бүрдэл хангалтгүй ажил гүйлгээ хийсэн, урьдчилж гарсан зардлын авлага, шимтгэлийн өглөг, малжуулах зээлийн авлагын тооцоо нийлж үлдэгдлийг баталгаажуулаагүй, үр ашиггүй зардал гаргаж зарцуулсан 59.2 *сая төгрөгийн зөрчил илэрлээ. Энэ нь Төсвийн тухай хуулийн 41-р зүйлийн 41.2.2-д "батлагдсан төсвийн хүрээнд зарлага гаргах", Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 18-р зүйлийн 18.1-д "Нягтлан бодох бүртгэлийг удирдан зохион байгуулах*

үүргийг аж ахуйн нэгж, байгууллагын гүйцэтгэх удирдлага хүлээнэ” гэсэн заалттай нийцэхгүй байна.

Өгсөн зөвлөмж: *Малжуулах зээлийн үлдэгдлийг баталгаажуулах бусад зардлын авлага, өглөгийг тооцоо нийлсэн актаар баримтжуулах*

Дээрх зөвлөмжийн биелэлтийг Ховд аймаг дахь Төрийн аудитын газарт 2022 оны 6 дугээр сарын 10-ны өдрийн дотор ирүүлнэ үү.

Аудитын явцад бидэнтэй хамтран ажилласан холбогдох ажилтнуудад талархал илэрхийлье.

6. АУДИТААР ИЛЭРСЭН БУРУУ ИЛЭРХИЙЛЛИЙН НЭГТГЭЛ

Санхүүгийн тайлангийн аудитын алдааны нэгтгэл

/сая төгрөгөөр/

Алдааны товч утга	Нийт алдаа		Мэдээллийг тусгахгүй орхигдуулсан		Буруу тусган илэрхийлсэн		Үүнээс Залруулсан		Зөвлөмж	
	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн
Үр дүн мөнгөн гүйлгээний тайланд төвлөрүүлсэн санхүүжилт дутуу тайлагнаж санхүүгийн тайлан гаргасан	1	18.9			1	18.9	1	18.9	-	-
Дүн	1	18.9	-	-	1	18.9	1	18.9	-	-

Санхүүгийн тайлангийн аудитын зөрчлийн нэгтгэл

/мянган төгрөгөөр/

Зөрчлийн товч утга	Үүнээс							
	Нийт алдаа		Төлбөрийн акт		Албан шаардлага		Зөвлөмж	
	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн			Тоо	Дүн
Засгийн газрын тогтоол шийдвэрийг хэрэгжүүлж ажиллаагүй ИТХ-ын төлөөлөгч нар урамшуулал олгосон	1	3,969.0	1	3,969.0				
Өмнөх онд ISO 9001 стандарт нэвтрүүлэх зардал гаргаж одоог хүртэл хүлээлгэж өгөөгүй, гэрээний үүргээ биелүүлээгүй хийсэн ажлын тайлан байхгүй, байгаль хамгаалагч нарт сангийн хөрөнгөөр хувцас авсан	1	18,460.0	1	18,460.0				

ИТХ-ын төлөөлөгч нарын сургалтын зардал гэж гаргасан зардлууд анхан шатны баримт дутуу иж бүрэн биш, хэмнэлтийн хуульд нийцээгүй зардал гаргасан, жолоочийн тооцоо байхгүй замын хуудсаар баталгаажуулаагүй шатахуун зарцуулсан, төлөөлөгч нарын шимтгэл бүрэн тооцоогүй	1	30,431.3					1	30,431.3
Сангийн хөрөнгийг иргэдийн санал аваагүй, нийтийн эрх ашигт нийцээгүй хөрөнгийн шинж чанар агуулаагүй урсгал зардалд зарцуулсан, сангийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлсэн хөрөнгийн бүртгэл, ашиглалтад тавих дотоод хяналт сул, урьдчилж гарсан зардлын тооцоо нийлж үлдэгдлийг баталгаажуулаагүй, баталгаат хугацааны барьцаа суутгаагүй, СХС-ийн насжилт өндөртэй авлага шийдвэрлээгүй, авлагын үр дүн буурсан, зээлийн үлдэгдлийн тооцоо нийлж баталгаажуулаагүй	1	242,762.8			1	242,762.8		
Үндсэн хөрөнгийн бүртгэлд тавих дотоод хяналт хэрэгжүүлээгүй, жилийн эцсийн хөрөнгийн тооллого хийгээгүй, хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлсэн хөрөнгийн ашиглалт, хамгаалалт сул, хөрөнгө үнэгүйдсэн, хөрөнгийн бүртгэл тооцоо хангалтгүй /Виктор 410 комбайн, ХО-аар хэрэгжүүлсэн хөрөнгө/	1	256,874.3			1	256,874.3		
Няравын тайлан гаргалт хангалтгүй, шаардах хуудас баталгаажуулаагүй, жолоочийн тооцоо бодоогүй, шатахууны зардал замын хуудсаар баталгаажаагүй, шатахууны орлого зарлага зөрүүтэй, анхан шатны баримтын бүрдэл хангалтгүй	1	59,203.1					1	59,203.1
Дүн	6	611,700.5	2	22,429.0	2	499,637.1	2	89,634.4

Санхүүгийн тайлангийн аудитын илэрсэн нийцлийн аудитын зөрчлийн нэгтгэл

/мянган төгрөгөөр/

Зөрчлийн товч утга	Нийт зөрчил		Үүнээс					
			Төлбөрийн акт		Албан шаардлага		Зөвлөмж	
	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн
ИТХ-ын төлөөлөгч нарт олгосон хоолны зардал төлөөлөгч нарын тооноос илүү зарцуулсан, төлөөлөгч нарт гэж бичиг хэргийн зардал их хэмжээгээр гаргаж төсвийг үр дүнтэй зарцуулаагүй, хэвлэл захиалгын зардалд 480.0 мянга, бэлэг дурсгалд 199.5 мянга,	1	679.5	1	679.5				
Дүн	1	679.5	1	679.5	-	-	-	-

Ховд аймаг дах Төрийн аудитын газар